

Tomaž Šalamun

Poker

Drugi natis, Cankarjeva založba

O Tomažu Šalamunu in njegovem prvencu *Poker* sem prvokrat nekaj več slišal na začetku sedemdesetih, ker je to predpisoval srednješolski učni načrt. To je bilo torej natanko v času, ko se je Tomaž dokončno odločil, da bo *pesnik*, tega se je vse od tedaj neomajno in uspešno držal, in v času, ko ga celo naša slovstvena elita ni več omenjala zgolj kot eksces, ampak kot človeka, ki je s svojim pesniškim prvencem v slovenski književnosti povzročil enega radikalnejših prelomov. Razumljivo je, da kaj več od nerodnega namiga moja profesorica ni bila sposobna povedati, saj Šalamuna gotovo ni razumela, če ga je seveda sploh brala. Toda negotovost in morda razdraženost v njenem glasu je bila dovolj, da mi je vzbudila zanimanje, in ko je kakšno leto ali dve zatem pesnik tudi v meni začel dvigati svojo glavo, je bil *Poker* ena od tistih zbirk, ki sem jih najprej temeljito prebral.

Priznam, da nisem »padel okoli«, ker kakšnih osem, devet let po izidu kaj takega preprosto ni bilo več mogoče. Šalamunovo ime, pesmi, njegovo »razdejanje in detronizacija« poezije je bilo vseprisotno. Njegov vpliv je bil očiten pri večini mlajših pesnikov in modernizem je bil v svojem zenitu. Osebnost so mi bile sicer bližje kot *Poker* nekatere njegove naslednje zbirke, recimo *Romanje za Maruško*, *Bela Itaka* in *Amerika*, toda to je mogoče pojasniti tudi s tem, da sem jih tedaj že sproti kupoval.

A kljub vsem »uničevalskim« namenom, ki so jih Šalamunovi poeziji pripisovali, sam tega nikoli nisem videl na ta način, saj me je najprej očaral s svojim »imidžem«, s tem, da je pripadal svetu, kateremu sem želel pripadati tudi sam, ne pa nekakšni tradiciji, slovenski zemlji in predstavam, ki jih o pesniku pri nas producira šolski sistem... in takoj zatem z neverjetno svobodo, ki je vela iz vsakega njegovega verza. Jasno, da tega takrat nisem znal tako artikulirati, zato pa sem toliko bolj občutil. Brezmejnje možnosti jezika (in s tem poezije), bleščeča asociativnost in seveda ironija (če ta morda ne še posebej), so bile stvari, ki so me najbolj pritegnile, in v vsakem primeru je Tomaž Šalamun, ta »uni-

čevalec« poezije, eden od odločilnih ljudi (ali vplivov), zaradi katerih sem začel tudi sam pisati. Torej je danes skrajni čas, da Šalamuna odrešimo pridevnika »uničevalec« in mu raje podelimo drugega, »prenovitelj«, če seveda to ne vzbuja preveč neprijetnih političnih konotacij.

Ko danes, skoraj četrto stoletja po izidu *Pokra* v samozaložbi, jemljem v roke novo izdajo (Cankarjeva založba, 1989), pa me ne preseneča in navdušuje več toliko Šalamunovo poigravanje z besedami in brezbržno ter izjemno učinkovito prehajanje z enega nivoja jezika na drugega in nazaj (iz knjižnega v pogovorni, pa v žargon in nazaj v knjižni jezik, vendar to še zdaleč ni vse, saj je morda še bolj zanimiva raba besed, ki v »pravem«, zaresnem pesništvu nimajo kaj iskati), prav tako me ne zanima več toliko sama ironizacija »večnih« slovenskih vrednot in splošno priznanih kanonov, ampak predvsem sama organizacija »pesniškega materiala«. Ob temeljitem branju namreč kaj hitro postane jasno, da so igrivost, infantilnost, nihilizem (samo nekaj oznak, ki jih boste v tem kontekstu našli v vsaki spodobni slovstveni knjigi) slej ko prej površinski, medtem ko se zadaj, samo nekaj desetink milimetra pod površino, skriva pesnik, ki misli popolnoma resno, ki ima – čeprav povsem svoja – natančno izdelana moralna in etična pravila, skratka, gre za pesnika, ki misli popolnoma »zares«, ki piše s srcem, ali še bolje, s krvjo. In to je, dragi moji, kljub drugačnemu mnenju nekaterih še vedno edini pravi način pisanja, pa ne samo – čeprav še posebej – poezije. In Šalamun je pesnik ne samo zato, ker se je nekega dne tako odločil sam, ampak tudi zato, ker zna besede, glasove organizirati v takšnem redu in na tak način, da je ta sicer popolnoma nepričakovan, vendar zanesljivo šalamunovski, in kot tak čudovito enkratni. Prav zato je Tomaž Šalamun eden redkih pesnikov, ki lahko napiše tudi popolno neumnost ali neslanost, pa iz tega nastane vsaj zanimiva, če že ne odlična pesem, prav zato si lahko privoščijo primerjave z bogom in pojasnjevanja, zakaj je fašist.

Tomaž šalamun na sodobni slovenski literarni sceni pravzaprav ne predstavlja samo ene najvidnejših pesniških figur, ampak je obenem tudi poosebitev našega večnega hrepenenja po svobodi, saj je s svojim »izstopom« naredil natanko tisto, kar bi – vsaj v nekem trenutku svojega življenja – radi storili vsi, ki v Sloveniji pišemo, a kaj ko nas, ene prej, druge malce kasneje, vase potegne to preklicano »slovensko močvirje«, v katerem je »dovoljeno hoditi samo po zidku«. Izjem tako rekoč ni, in prav zato je Šalamun tako pomemben, prav zato ga potrebujemo, kot na razburkanem morju potrebujejo svetilnik mornarji. Samo da je pri nas obratno: potrebujemo ga zato, da vsaj včasih razburka kot »olje gladko in varljivo površino«.

In čisto na koncu še tole: druga izdaja *Pokra* je bogatejša za predgovor *Tomaža Brejca*, ki daleč presega običajen nivo tovrstnega pisanja. Tako pretanjenega, informativnega, natančnega, duhovitega predgovora bi bil lahko vesel vsak pesnik. Vprašanje pa je, če si ga kdo razen Šalamuna tudi zasluži.

Jure Potokar